

PARTEA I.
ARTICOLE, STUDII, OPINII

I. Principiul „*non bis in idem*” în lumina jurisprudenței europene și naționale

Mihaela PĂTRĂUȘ

Judecător la Curtea de Apel Oradea

§1. Generalități. Definiție. Dezvoltare

Potrivit principiului „*non bis in idem*”, nimeni nu are voie să fie citat din nou în fața instanței sau pedepsit într-o altă acțiune penală *pentru aceeași faptă penală* pentru care a fost deja condamnat sau achitat potrivit legii și procedurii penale a unui stat.

Hotărârile judecătorești rămase definitive capătă autoritate de lucru judecat, prezumându-se că ele reflectă adevărul (*res iudicata pro veritate habetur*)^[1].

Aceasta este necesară într-un stat de drept, fiind în măsură să statornicească prestigiul justiției și stabilitatea activității jurisdicționale.

Având în vedere importanța acestui principiu de drept, a fost inserat în conținutul Legii nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală^[2].

Multă vreme, principiul *non bis in idem* nu a fost recunoscut și/sau respectat pe plan internațional.

Datorită mobilității în continuă creștere, a globalizării, ținând seama de principiile teritorialității, personalității și universalității, o persoană poate fi urmărită și chiar condamnată pentru aceeași faptă de două sau chiar de mai multe ori. Un asemenea fapt echivalează cu o dublă urmărire și pedepsire, ceea ce este injust și nedrept, atât din punct de vedere social, cât și din cel al politicii de drept penal.

Dacă înainte vreme rațiunile care stăteau la baza urmăririi penale în mai multe state – lipsa de încredere în caracterul obiectiv al hotărârilor străine, lipsa disponibilității de renunțare la suveranitatea statală, diferențele de reglementări interne din fiecare stat, dificultățile practice de recunoaștere a hotărârilor – împiedicau aplicarea principiului, la ora actuală, odată cu aproximarea legislației statelor membre U.E., cu întărirea principiului recunoașterii reciproce a hotărârilor judiciare, principiul „*non bis in idem*” câștigă tot mai mult teren pe plan european. Astfel, Convenția europeană de asistență judiciară în materie penală^[3] prevede în art. 21 notificarea între statele semnatare, în scopul urmăririi judiciare, care obligă statul solicitat să informeze asupra măsurilor luate și, după caz, să transmită o copie a sentinței pronunțate. Tratatul adițional bilateral semnat de România^[4] referitoare la asistența judiciară completează această reglementare prin dispoziția „*non bis in idem*”.

^[1] Acest principiu de drept a fost consacrat în mod expres în Codul din Hammurabi, Mesopotamia, anul 2500 î.e.n. – a se vedea *E. Molcuț, D. Oancea, Drept roman*, Casa de Editură și presă „Șansa” S.R.L., București, 1993.

^[2] Art. 10 consacră principiul *non bis in idem* – „cooperarea judiciară internațională nu este admisibilă dacă în România sau în orice alt stat s-a desfășurat un proces penal pentru aceeași faptă și dacă printr-o hotărâre definitivă s-a dispus achitarea sau încetarea procesului penal și pedeapsa aplicată în cauză, printr-o hotărâre definitivă de condamnare, a fost executată sau a format obiectul unei grațieri, amnistii, în totalitatea ei ori asupra părții executate”.

^[3] Adoptată de Consiliul Europei la 20.04.1959.

^[4] A se vedea lista actualizată pe www.just.ro/rtrv_mc.php?paran=cjipenalasistentapenalabilaterală; 20 tratate privind furnizarea asistenței judiciare în materie penală.

Principiul se regăsește și în Convenția europeană privind transferul de proceduri în materie penală^[1]. Potrivit art. 35 din Convenție, dacă se solicită preluarea urmăririi penale, cererea este refuzată dacă față de persoana în cauză s-a dispus achitarea ori aceasta se află în cursul executării pedepsei aplicate pentru infracțiunea cu privire la care se solicită transferul de proceduri sau a intervenit grațierea, amnistia, prescripția ori s-a constatat vinovăția fără aplicarea unei pedepse. Chiar dacă s-a dispus aplicarea unei pedepse cu suspendarea, este exclusă urmărirea în alt stat decât în cel în care s-a comis infracțiunea.

„*Non bis in idem*” este reglementat și în Convenția europeană de extrădare^[2], care în art. 9 prevede că „extrădarea nu va fi aprobată, în cazul în care urmăritul a fost judecat de drept pentru faptele pentru care este cerută extrădarea de către autoritățile competente ale statului solicitat”. Dacă autoritățile judiciare competente ale statului solicitat au hotărât ca pentru aceleași fapte să nu fie inițiată o procedură penală sau să fie suspendată o procedură penală aflată pe rol, cererea de extrădare urmează a fi respinsă^[3].

Este de reliefat că unele convenții speciale, precum Convenția referitoare la stupefiante (31.05.1995), Convenția referitoare la spălarea de bani (8.11.1990), Convenția privind fraudă (27.11.1995), Convenția privind corupția (26.05.1997), sunt interpretate astfel încât să nu aducă atingere principiului fundamental „*non bis in idem*”.

Acest principiu este inserat și în conținutul Deciziei-cadru a Consiliului privind mandatul european de arestare și procedura de predare între statele membre (13.06.2003)^[4], precum și în art. 54 din Convenția de aplicare a Acordului Schengen (19.06.1990).

§2. Jurisprudența Curții Europene de Justiție cu trimitere la principiul „*non bis in idem*”

Importanța și problemele ridicate de acest principiu sunt reflectate în cauzele pronunțate de C.J.U.E.

După intrarea în vigoare a Tratatului de la Amsterdam (1.05.1994), Curtea are în competență și pronunțarea unei hotărâri preliminare ce poartă asupra valabilității și interpretării deciziilor-cadru, a deciziilor și asupra valabilității și interpretării măsurilor corespunzătoare de punere în aplicare a dispozițiilor Titlului VI al TUE.

Din cazuistica aflată pe rolul C.J.U.E. rezultă că majoritatea procedurilor având ca obiect chestiuni prejudiciale vizau întrebări legate de principiul „*non bis in idem*”^[5].

Prin hotărârile pronunțate, Curtea a statuat supremația dreptului unional și caracterul obligatoriu al normelor de drept european, precizând că nu este necesară o transpunere a acestora în legislația națională.

Organul jurisdicțional unional, pronunțându-se prin hotărâri preliminare deduse judecății, a lămurit în mod clar ce se înțelege prin *condamnare* și *achitare*^[6]. Astfel, a stabilit că, în cazul unei *condamnări*, este esențial ca „pedeapsa să fi fost deja executată, să fie în curs de executare sau să nu mai poată fi executată conform legislației statului în care a fost pronunțată sentința”. Analizând noțiunea „condamnat” prin prisma principiului *non bis in idem*, curtea a

[1] Adoptată de Consiliul Europei la 15.05.1972.

[2] Adoptată de Consiliul Europei la 13.12.1957.

[3] A se vedea, în acest sens, și art. 10 din Legea nr. 302/2004, republicată.

[4] A se vedea art. 3 și art. 4.

[5] Exemplificăm în acest sens cauza *Gözütok și Brügger*, C-187/01 și C-385/01, Hotărârea din 11.02.2003; cauza *Miraglia*, C-469/03, Hotărârea din 10.03.2005; cauza *Gasparini și alții*, C-467/04, Hotărârea din 28.09.2006; cauza *Van Esbroeck*, C-436/04, Hotărârea din 9.03.2006.

[6] A se vedea cauza *Van Esbroeck*, C-436/04.

statuat că, atât în perioada de probă a unei pedepse a cărei executare a fost suspendată condiționat, cât și a unei liberări condiționate, pedeapsa va fi executată, întrucât „*pedeapsa sub supraveghere sau punerea în libertate condiționată poate fi revocată oricând*”. Curtea a subliniat că, totodată, caracterul executoriu este prezent și în cazul achitării amenzilor în rate eșalonate, iar dacă inculpatul a fost condamnat la plata unei amenzi și la o pedeapsă privativă de libertate, este discutabil dacă trebuie executate ambele pedepse. În cazul în care executarea poartă doar asupra uneia dintre ele, ar fi indicat, conform reglementărilor referitoare la transferarea executării sentințelor penale, ca solicitarea de executare să fie adresată celui alt stat, prin aceasta împiedicându-se inițierea unei noi proceduri judiciare, iar sentința de executare a pedepsei dată de statul în cauză ar fi suficientă.

C.J.U.E. a statuat că și o *achitare* împiedică o nouă urmărire, dacă este vorba de hotărârea dată din lipsă de probe, nu de o hotărâre formală de achitare^[1].

Hotărârile date de către instanța națională invocându-se lipsa de competență, dar și cele de achitare dintr-un motiv formal „*nu au caracter de obstrucționare*”^[2], însă hotărârea prin care se încheie o procedură ca urmare a intervenirii prescrierii face incident textul referitor la principiul *non bis in idem*^[3].

Instanța unională a apreciat că nu numai în cazul sentinței, ci și în cazul suspendării unei proceduri judiciare se aplică principiul *non bis in idem*. S-a pus problema dacă decizia instanței naționale trebuie pronunțată sub forma unei hotărâri sau pot fi emise și rezoluții care determină încheierea procedurii. Cu privire la acest aspect, opinia generală a Curții a fost că rezoluțiile pot crea un efect ce face incident principiul *non bis in idem*, cu excepția situațiilor în care procedurile în cauză nu s-au încheiat decât provizoriu. De exemplu, o hotărâre de suspendare a judecării nu va face aplicabil principiul *non bis in idem*.

Mergând pe aceeași idee, C.J.U.E. a subliniat într-o altă cauză^[4] că numai o hotărâre prin care instanța s-a pronunțat asupra fondului (nu una formală, de exemplu, cea prin care s-a pronunțat pe lipsă de competență) face aplicabil principiul. Și în cazul ordonanței de neurmărire penală este incident *non bis in idem*, deoarece nu au importanță denumirea termenilor – sentință, decizie, rezoluție, ordonanță –, ci numai conținutul, precum și faptul dacă hotărârea este dată asupra fondului problemei.

În cauza *Gözütok și Brügger*, Curtea a stabilit că principiul „*non bis in idem*” se aplică și în cazul ordonanțelor de neurmărire penală date de procuror, cu motivarea că art. 5 din Acordul Schengen^[5] trebuie să promoveze procesul dinamic al integrării europene prin crearea unui spațiu al libertății și justiției. Pentru a putea atinge aceste obiective, trebuie evitat cumulul de pedepse. Această prevedere reprezintă de fapt un drept al cetățeanului. Curtea a atras atenția asupra obiectivului Acordului, văzând și scopul prevederii, a menționat că parchetele naționale au datoria de a colabora pentru aplicarea legislației penale, că un comportament imputabil, inadmisibil va fi sancționat, iar inculpatul va fi considerat ca judecat de drept comun conform art. 54 CAS, în măsura în care, pe baza procedurilor naționale, „plângerea penală este definitiv consumată”. Nu sunt necesare nici implicarea vreunei instanțe și nici pronunțarea unei sentințe,

[1] A se vedea cauza *van Straaten*, C-150/05, Hotărârea din 28.09.2006.

[2] *Ibidem*.

[3] A se vedea cauza *Gasparini și alții*, C-467/04.

[4] Cauza *Miraglia*, C-469/03.

[5] Art. 54 CAS „[c]el care a fost judecat de drept de către o autoritate nu poate fi urmărit de o alta pentru aceeași faptă, cu condiția ca, în cazul unei condamnări, pedeapsa să fi fost deja executată, să fie în curs de executare sau să nu poată fi executată conform legislației statului care a pronunțat hotărârea”.

datorită existenței încrederii reciproce între statele membre referitor la sistemele lor judiciare și pentru că fiecare stat membru acceptă aplicarea dreptului penal în vigoare în celălalt stat membru al U.E., chiar dacă aplicarea propriei legislații poate duce la alte soluții.

În jurisprudența sa, C.J.U.E. statuează că art. 54 nu cuprinde numai hotărâri executorii ale instanțelor, ci și hotărâri executorii ale oricărei alte autorități care este chemată să aplice legea penală națională și să soluționeze pe cale legală orice procedură penală, deci și parchetul. Neînceperea urmăririi penale ordonată de procuror are ca efect „*non bis in idem*” în cazul în care poate fi reluată numai dacă îndeplinește cerințele și formalitățile unei proceduri de redeschidere a dosarului.

Curtea a subliniat că principiul se aplică și în cazul suspendării definitive de către procuror, pe baza probelor sau din motive de drept în urma cercetării materiale a cauzei.

Chiar și o ordonanță de neurmărire dată de procuror pe motiv de oportunitate (de exemplu, renunțarea la urmărire pentru că o eventuală pedeapsă nu își are rostul) Curtea o interpretează că face incident principiul *non bis in idem*.

Din lecturarea jurisprudenței C.J.U.E. putem concluziona că *orice soluționare definitivă a unei cauze* ca urmare a unei verificări de conținut, dată de o instanță sau o unitate de parchet, are ca efect aplicarea principiului *non bis in idem* în celelalte state.

Referitor la sintagma „faptă penală judecată”, altfel spus, cauză identică, este de menționat că aceasta presupune „*res iudicata*”. Dacă hotărârea este identică cu acțiunea, respectiv fapta pentru care s-a dispus achitarea sau condamnarea este una și aceeași ca și cea pentru care se face solicitarea de către un stat membru U.E., se aplică *non bis in idem*.

Noțiunea de faptă se referă la o situație faptică reală care este judecată, indiferent de încadrarea juridică^[1] sau interesele de drept protejate. Prin urmare, în urma pronunțării unei sentințe, este inadmisibilă o nouă acțiune cu referire la aceeași situație faptică.

§3. Curtea Europeană a Drepturilor Omului și principiul „*ne bis in idem*”

Jurisprudența Curții de la Luxembourg este în consonanță cu cea a Curții de la Strasbourg cu privire la aplicarea principiului *non bis in idem*.

Articolul 4 din Protocolul nr. 7 adițional la Convenția europeană a drepturilor omului^[2] prevede că „o persoană care a fost deja condamnată sau achitată conform legii pentru o infracțiune nu poate fi citată din nou sau condamnată pentru aceeași infracțiune, printr-o nouă acțiune penală de către o instanță a aceluiași stat”. Excepția de la această regulă este inserată în conținutul parag. 2 și se referă la neaplicarea principiului „în cazurile de repunere pe rol din anumite motive (...)”.

Curtea de la Strasbourg a stabilit că art. 4 interzice atât dubla pedeapsă, cât și dubla urmărire penală pentru aceeași faptă. Nu este admisibilă inițierea unei noi proceduri judiciare, dacă faptele imputate au fost judecate anterior, statuându-se asupra fondului cauzei prin hotărâre.

În jurisprudența sa, Curtea a statuat în mod constant că principiul *non bis in idem* este aplicabil ori de câte ori autoritățile competente formulează din nou împotriva unei persoane o acuzație în materie penală, în sensul art. 6 parag. 1 din Convenție, după pronunțarea unei

[1] În cauza *Van Esbroeck*, C-436/04, C.J.C.E. aduce lămuriri cu privire la faptul că importantă este starea de fapt, și nu încadrarea juridică; la fel în cauza *van Straaten*, C-150/05.

[2] Protocolul nr. 7. Aceeași reglementare o regăsim și în art. 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. A se vedea și *B. Emmerson, A. Ashworth, A. MacDonald*, Human Rights and Criminal Justice, ed. a 2-a, Sweet & Maxwell, Londra, 2007.

hotărâri definitive de achitare sau condamnare în același stat, hotărâre care se bucură de autoritate de lucru judecat cu privire la această faptă^[1], în caz contrar fiind incidente dispozițiile art. 4 din Protocolul nr. 7.

§4. Practica instanțelor naționale cu privire la principiul „non bis in idem”

Articolul 10 din Legea nr. 302/2004 consacră principiul *non bis in idem*.

Într-o speță, Înalta Curte a menținut hotărârea instanței de fond prin care s-a admis cererea de extrădare a unei persoane cu dublă cetățenie – română și israeliană – și a dispus predarea acesteia către autoritățile judiciare din Israel, unde este urmărită pentru infracțiune de fraudă, fals și furt, fapte comise în anul 2000, și, referitor la susținerile persoanei extrădabile că prin predare se încalcă principiul *non bis in idem*, a relevat că, deși la dosarul cauzei există o adresă a Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție din care rezultă că persoana a fost urmărită penal pentru aceleași fapte, pronunțându-se soluții de netrimitere în judecată, acest principiu nu este incident, atâta timp cât „procesul s-a oprit în faza de urmărire penală, nefiind pronunțată vreo hotărâre definitivă”^[2].

§5. Concluzii

Principiul *non bis in idem*, deși un principiu fundamental de drept, actualmente cu un câmp larg de aplicabilitate, cu consecințe semnificative referitoare la garantarea respectării drepturilor omului, este supus unor controverse care generează practică neunitară și pot afecta încrederea reciprocă în hotărârile judiciare străine.

Lămuririle și explicațiile date de către instanțele europene – Curtea de la Luxembourg și cea de la Strasbourg – pe această problemă trebuie cunoscute de practicienii dreptului, diseminate și aplicate întocmai, pentru că, finalmente, rigoarea cu care se aplică dispozițiile legale ține de esența dreptului.

Interpretarea principiului neconformă cu practica instanțelor unionale de către instanțele naționale erodează dreptul și poate afecta cooperarea judiciară internațională în materie penală.

În stadiul actual al procesului de integrare europeană, instanțele naționale trebuie să se conformeze prevederilor art. 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, în virtutea principiului supremației dreptului unional, cu atât mai mult cu cât dreptul național a fost armonizat cu reglementările europene^[3] referitoare la principiul *non bis in idem*.

2. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în materia extrădării

Cătălina Gabriela NEAGU

*Personal de specialitate juridică asimilat judecătorilor și procurorilor,
Ministerul Justiției*

Convențiile internaționale și tratatele bilaterale care reglementează procedura extrădării prevăd că părțile contractante se angajează să își predea reciproc, potrivit unor reguli și condiții

^[1] A se vedea, cu titlu exemplificativ: cauza *Gradinger c. Austriei*, Hotărârea din 23.10.1995, parag. 54-55; cauza *Franz Fischer c. Austriei*, Hotărârea din 29.05.2001.

^[2] A se vedea, pe www.scj.ro, decizi nr. 3903/2010 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, Secția penală, și, pentru comentarii, detaliată, în *Buletinul Rețelei Judiciare Române în materie penală*, Anul I/2012, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 106-109.

^[3] A se vedea, în acest sens, art. 278¹ alin. (11) C. proc. pen.

determinate, persoanele care sunt urmărite pentru o infracțiune sau căutate în vederea executării unei pedepse sau a unei măsuri de siguranță de către autoritățile judiciare ale părții solicitante.

Conștientă de importanța luptei împotriva infracționalității și, implicit, a cooperării dintre state în domeniul extrădării, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a intervenit în această materie doar în mod excepțional, în acele cazuri când au fost constatate, spre exemplu, o detenție nejustificată aplicată de statul solicitat sau un risc de expunere la rele tratamente în cazul extrădării către statul solicitant.

Cauza Soering c. Regatului Unit^[1] (Hotărârea din 7 iulie 1989) privește o decizie britanică de extrădare a unui cetățean german către Statele Unite ale Americii, în vederea judecării sale în Virginia, pentru asasinat pasibil de pedeapsa cu moartea.

La 31 iulie 1986, Guvernul american a cerut extrădarea lui Jens Soering din Marea Britanie, în virtutea unui tratat de extrădare dintre cele două țări, cel în cauză fiind acuzat că, la data de 30 martie 1985, la vârsta de 18 ani, i-a ucis pe părinții prietenei sale, la domiciliul acestora din comitatul Bedford, în Virginia.

La 11 martie 1987, Republica Federală Germania – țară în care Constituția a abolit pedeapsa capitală – a solicitat extrădarea resortisantului său, pentru ca el să fie judecat pentru omorurile de care este acuzat.

La 16 iunie 1987, s-a desfășurat, în fața instanței britanice competente, procedura de extrădare. Jens Soering a prezentat un dosar psihiatric ce stabilea că, în momentul când a săvârșit infracțiunea, suferea de o anomalie mintală care îi altera puternic responsabilitatea. Instanța britanică a decis totuși că sunt suficiente elemente de probă pentru a-l extrăda, astfel încât a fost menținut în detenție. La 3 august 1988, ministrul de interne britanic semnează hotărârea prin care ordona predarea lui Jens Soering către Statele Unite. Totuși, ca urmare a măsurilor provizorii succesive ale procedurii de la Strasbourg, în acea zi, Soering nu a fost extrădat. În plângerea sa din 8 iulie 1988 adresată Comisiei, Jens Soering arăta că, în pofida asigurărilor date Guvernului britanic, este foarte posibil ca el să fie condamnat la pedeapsa capitală dacă este extrădat în Statele Unite. El a afirmat că ar urma să fie supus unui tratament și unei pedepse inumane și degradante, contrare art. 3 din Convenție, amintind de „sindromul culoarului morții”. În culoarul morții al penitenciarului din Mecklenburg, unde se aștepta să fie deținut dacă va fi condamnat la moarte, se aplică un regim de încarcerare deosebit de riguros. În Virginia, durata medie a timpului petrecut de un deținut în culoarul morții, înainte de executare, este de la 6 la 8 ani. Soering a adăugat că extrădarea sa în Statele Unite ar constitui o încălcare a art. 6 parag. 3 lit. c) din Convenție, în lipsa unei asistențe judiciare pentru introducerea diferitelor recursuri în statul Virginia. În sfârșit, el a pretins că, prin nesocotirea art. 13 din Convenție, dreptul Regatului Unit nu îi oferă niciun recurs efectiv în ceea ce privește motivul său de plângere în baza art. 3.

Având în vedere perioada foarte lungă de petrecut în „culoarul morții”, cu angoasa omniprezentă și crescândă a executării pedepsei capitale, situația personală a reclamantului, îndeosebi vârsta și starea mintală din perioada săvârșirii infracțiunii, o extrădare către Statele Unite l-ar expune pe cel în cauză la un risc real de tratament depășind gradul fixat de art. 3.

[1] V. Berger, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, ed. a 3-a, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2001, p. 20-24.

Cauza *Sanchez-Reisse c. Elveției*^[1] (Hotărârea din 21 octombrie 1986) privește un cetățean argentinian arestat în martie 1981 în Elveția, în vederea extrădării către Argentina. Autoritățile argentinieni au formulat două cereri de extrădare împotriva omului de afaceri, presupus a fi fost implicat în răpirea unui bancher uruguayan în Buenos Aires, la data de 19 februarie 1981.

Reclamantul a refuzat extrădarea, pentru următoarele motive: documentația transmisă în sprijinul cererii de extrădare nu satisfacea exigențele de formă prevăzute de Convenția privind extrădarea dintre Elveția și Republica Argentina, întrucât nu conținea o descriere a faptelor imputate reclamantului; domnul Sanchez-Reisse nu se făcea vinovat de cele două răpiri de care fusese acuzat de autoritățile argentinieni, acestea având mai mult un caracter politic; extrădarea, dacă ar avea loc, ar încălca art. 3 și art. 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului, întrucât reclamantul risca să sufere tratamente inumane și nu ar fi avut nicio garanție în ceea ce privește caracterul echitabil al procesului său.

La 3 noiembrie 1982, Curtea Federală din Elveția a acceptat obiecțiile domnului Sanchez-Reisse și, în consecință, a decis să nu autorizeze extrădarea sa. În ziua următoare, procurorul general a deschis o anchetă penală împotriva lui Sanchez-Reisse, iar judecătorul de instrucție l-a învinuit, printre altele, de tentativă de extorcare. În consecință, detenția în vederea extrădării a fost transformată în arest preventiv.

Domnul Sanchez-Reisse a susținut că sistemul elvețian de contestare a arestării în vederea extrădării nu oferea, la acea vreme, garanții suficiente în sensul art. 5 par. 4 din Convenție, nici în ceea ce privea *procedura urmată* (lipsa accesului direct la o instanță de judecată, precum și faptul că nu a avut posibilitatea să apară în fața instanței pentru a-și pleda punerea în libertate) și nici referitor la *durata procedurii* (nu a fost respectată cerința ca deciziile să fie luate într-un termen scurt). Referitor la *procedura urmată*, Curtea a concluzionat că domnul Sanchez-Reisse nu a beneficiat de o procedură care să asigure principiul contradictorialității. În ceea ce privește *durata*, Curtea a constatat că timpul scurs între depunerea cererilor și deciziile adoptate nu a îndeplinit cerința de „termen scurt”.

În concluzie, Curtea a decis că a fost încălcat art. 5 par. 4 din Convenție, atât prin nerespectarea garanțiilor procedurale, cât și prin neluarea deciziilor într-un „termen scurt”.

În **cauza *Chraidi c. Germaniei***^[2] (Hotărârea din 26 octombrie 2006), reclamantul fusese arestat preventiv 5 ani și aproape 6 luni, fiind acuzat de diverse infracțiuni legate de terorismul internațional. Acesta a invocat încălcarea art. 5 par. 3 din Convenție, raportat la detenția sa prelungită.

Instanțele interne invocaseră trei motive principale pentru a justifica detenția: puternica bănuială că acesta a săvârșit infracțiunile, gravitatea faptelor, precum și faptul că reclamantul s-ar fi sustras procesului dacă ar fi fost eliberat, dată fiind severitatea sancțiunii aplicabile. Curtea a acceptat că motivele plauzibile existaseră în tot cursul perioadei respective, iar riscul de sustragere fusese justificat de instanțe prin aceea că reclamantul fusese extrădat din Liban în Germania pentru procesul respectiv, nu avea o locuință fixă și nici legături sociale în Germania. Cu privire la diligența autorităților, Curtea a constatat că era vorba despre un caz deosebit

[1] Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului. Culegere selectivă, Ed. Polirom, Iași, 2000, p. 166-167.

[2] D. Bogdan, Arestarea preventivă și detenția în jurisprudența C.E.D.O., ed. a 2-a, București, 2011, p. 209-210.

de complex privind infracțiuni foarte grave împotriva a cinci co-inculpați și necesitate audierea a 169 de martori, cu 106 părți vătămate, neexistând întârzieri care să poată fi atribuite instanțelor germane. Având în vedere dificultățile legate de urmărirea penală și judecarea infracțiunilor privind terorismul internațional, Curtea a considerat că art. 5 parag. 3 nu fusese încălcat.

În **cauza Gusinskiy c. Federației Ruse**^[1] (Hotărârea din 19 mai 2004), reclamantul, fost președinte al unui holding de presă, a fost arestat, fiind acuzat de fraudă. Avocații săi au contestat arestarea, invocând faptul că reclamantului nu i se putea aplica o sancțiune penală, întrucât anterior primise o decorație care implica astfel de consecințe. Reclamantul a fugit în Spania. Federația Rusă a cerut extrădarea sa, motiv pentru care a fost arestat câteva zile, după care deținut la domiciliu. Ulterior, cererea de extrădare a fost respinsă.

Gusinskiy a invocat încălcarea art. 5 parag. 1 din Convenție privind legalitatea detenției. Curtea a constatat că, deși arestarea reclamantului a avut la bază motive plauzibile pentru a se crede că acesta ar fi comis o infracțiune, nu se poate afirma că detenția sa ar fi avut o bază legală în dreptul intern. Astfel, deși Codul de procedură penală rus permitea, în circumstanțe excepționale, arestarea unei persoane fără ca aceasta să fie acuzată, așa cum a fost cazul reclamantului, statul nu a furnizat nicio explicație cu privire la conținutul noțiunii de circumstanțe excepționale. În consecință, legea aplicată nu conținea suficiente garanții contra arbitrarului. În plus, legalitatea detenției implică conformitatea acesteia cu dreptul intern. Or, o lege de amnistie era aplicabilă faptei comise de reclamant, astfel încât detenția sa nu este conformă cu legislația internă. Pe cale de consecință, Curtea a constatat o violare a art. 5 parag. 1 din Convenție.

În schimb, în **cauza Raf c. Spaniei**^[2] (Hotărârea din 17 iunie 2003), Curtea a decis că nu a fost încălcat art. 5 parag. 1. Reclamantul a fost arestat în Spania în 1997 pentru apartenența prezumată la un grup specializat în fabricarea de acte de identitate false și s-a constatat că pe numele său există un mandat de urmărire internațională emis de autoritățile franceze.

În acest context, a fost demarată o procedură de extrădare a sa către Franța. Doi ani mai târziu, judecătorul de instrucție care instrumenta cazul privind faptele de falsificare de acte a dispus punerea sa în libertate, însă reclamantul a rămas deținut în vederea extrădării. În mai 1999, instanța l-a condamnat la 8 ani de închisoare pentru fapta de falsificare a unor acte de identificare. În mai 2000, instanța spaniolă a autorizat extrădarea temporară a reclamantului în Franța, fiind predat autorităților franceze în februarie 2001.

În această speță, Curtea a decis că detenția reclamantului a fost în permanență acoperită de una dintre situațiile expres prevăzute de art. 5 parag. 1 din Convenție, privirea de libertate încadrându-se pe rând în dispozițiile cuprinse la lit. a), f) și c). De aceea, nu se poate afirma că acesta ar fi fost deținut arbitrar vreun moment.

În **cauza Mamatkulov și Abdurasulović c. Turciei**^[3] (Hotărârea din 4 februarie 2005), cei 2 reclamanți, resortisanți uzbeki, au fost arestați în Turcia, fiind căutați în țara de origine pentru

[1] R. Chiriță, Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Culegere de hotărâri 2004, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 60-61.

[2] R. Chiriță, Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Culegere de hotărâri 2003, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 33-34.

[3] V. Berger, Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, ed. a 6-a, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2008, p. 82-86.

tentativă de omor asupra președintelui republicii. În cursul procedurii de extrădare, reclamantul a invocat faptul că, dată fiind politica extrem de dură la adresa dizidenților politici, există un risc de a fi torturați.

Autoritățile turce au ordonat extrădarea reclamantilor la o zi după ce Curtea hotărâse, în baza art. 39 din Convenție, ca procedura de extrădare să fie suspendată până la data deciziei finale a Curții.

Reclamantul a pretins încălcarea art. 3, art. 6 parag. 1 și a art. 34 din Convenție.

În ceea ce privește art. 3, în lipsa unor informații provenite de la reclamant, Curtea a analizat rapoartele mai multor organizații internaționale și a decis că nu existau suficiente probe pentru a constata o violare a art. 3.

Referitor la art. 6 parag. 1 din Convenție, Curtea a constatat că acest text nu se aplică procedurilor de extrădare, întrucât ele nu sunt proceduri care au ca obiect stabilirea vinovăției cu privire la comiterea unei infracțiuni.

Referitor la art. 34 („cereri individuale”), după extrădarea lor, reclamantul nu au mai putut rămâne în contact cu reprezentanții lor. Curtea a constatat că aceste probleme au fost determinate de decizia autorităților turce de a-i extrăda pe reclamant în ciuda deciziei Curții de a se suspenda procedura.

Curtea a amintit că o decizie emisă în temeiul art. 34 permite, pe de o parte, judecarea corectă a plângerii și, pe de altă parte, permite statului să își execute eventualele obligații care decurg dintr-o hotărâre de condamnare.

În speță, extrădarea reclamantilor în ciuda indicațiilor Curții a redus la zero posibilitatea reală a acestora de a-și susține plângerea, ceea ce echivalează cu o violare a art. 34.

Cauza Mokallal c. Ucrainei^[1] (Hotărârea din 10 noiembrie 2011) privește procedura de extrădare din Ucraina către Iran a unui solicitant de azil, în scopul urmăririi penale a acestuia în Iran cu privire la comiterea infracțiunii de delapidare.

Reclamantul, Far Abolfazl Abbas Mokallal, cetățean iranian, locuiește și lucrează în Ucraina din 1995, atât soția acestuia, cât și copiii având cetățenie ucraineană. La data de 11 februarie 2010, reclamantul a depus o cerere pentru a obține statutul de refugiat în Ucraina. În 3 aprilie 2010, reclamantul a fost arestat în vederea extrădării. Măsura menținerii lui în stare de arest a fost confirmată ulterior.

În 17 iunie 2010, s-a modificat Codul de procedură penală ucrainean, fiind introdus un nou capitol prin care s-a dispus crearea unei proceduri speciale de detenție pentru perioada soluționării cererilor de extrădare.

În 29 iunie 2010, s-a dispus prelungirea perioadei de detenție a acestuia până la luarea unei hotărâri cu privire la cererea de extrădare. La data de 12 iulie 2010, Ambasada Iraniană a anunțat că nu mai era necesară extrădarea reclamantului, însă autoritățile ucrainene l-au eliberat abia la data de 14 iulie 2010.

Reclamantul a susținut că prin menținerea sa în stare de detenție a fost încălcat art. 5 din Convenție, întrucât nu exista legislație cu privire la detenție în ceea ce privește procedura extrădării și, totodată, luând în considerare faptul că extrădarea sa nu era permisă cât timp exista în curs o cerere pentru dobândirea statutului de refugiat.

[1] Documentul PC-OC(2011) 21 Rev 7, aflat pe site-ul PC-OC (Comitetul de experți al Consiliului Europei pentru aplicarea convențiilor în materie penală), p. 89-90.